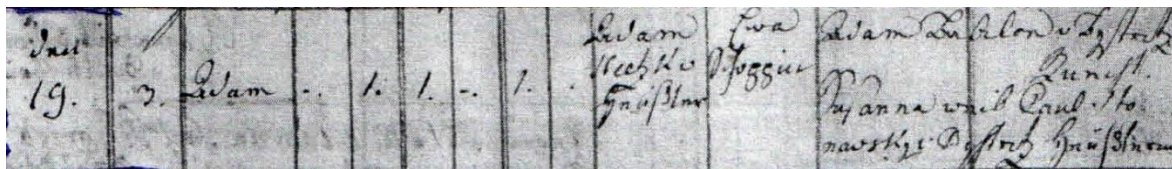

Slavný bystřický rodák Adam Hečko

Adam Hečko se narodil v Bystřici 19. ledna 1785 v rodině sanytráře Adama Hečka a Evy Shoppa.

Repro: N inv. č. 2958, JalX 2 (1745-1785)

Zápis v matrice Vendryňské farnosti z roku 1785

Připomeňme, že sanytrářské řemeslo bylo v 17 a 18. století velmi žádané. Šlo o specializované výrobce dusičnanu draselného (nebo-li ledku draselného nazývaného také sanytr - pozn.) potřebného pro výrobu střelného prachu. Podle kronikáře obce Bystřice Karla Gaury byl zájem o rozvoj těžby ledku deklarován již v r. 1585, kdy se stal státním regálem a byl na něj uvalen zákaz vývozu. Císařské patenty z r. 1807 svěřily dobývání sanytru speciálním řemeslníkům – sanytrářům. Jedině oni měli oprávnění hledat a kopat ledkonosnou zem všude, rovněž v budovách s výjimkou kostelů, far, panských a obytných budov. Rozvoj výroby souvisel s politickou situací Rakouska v druhé polovině 18. a v první polovině 19. století, kdy bylo nuceno vojensky bránit své hranice. Zejména napoleonské války pohltily množství válečného materiálu, zbraní a munice. Proto stát zvýšenou měrou podporoval výrobce sanytru a poskytoval jim rozličné úlevy, například osvobození od vojenské služby. Část mužské populace ze sociálně slabších vrstev, lze-li takto označit jednotlivce ze skupiny zahradníků a chalupníků, opouštěla na přechodnou dobu Bystřici, aby našla uplatnění při výrobě sanytru. Sanytráři tvořili svérázný druh řemeslníků, kteří ze svých hospodářství odcházeli za chlebem na Slovensko, přesněji na Trenčiansko do obce Dolné Srnie, která leží na úpatí Bílých Karpat asi 5 km severozápadně od Nového Města nad Váhom a také do okolních vesnic. Každým rokem před svátkem sv. Josefa opouštělo kraj na 400 mužů, kteří se vraceli těsně před Vánoci. Proto sanytrářské řemeslo tvořilo jistě důležitou součást materiálního zabezpečení rodin. Jan Winkler, pastor z Návsí, napsal, že sanytráři byli organizováni v jakémisi venkovském cechu či družstvu, jehož předsedou býval nejstarší a nejzkušenější mistr z dané obce, zajišťující spojení s nadřízenými orgány, s Těšínskou komorou a s dělostřeleckým náčelníkem, který byl vrchním dohlížitelem nad výrobou a evidencí ledku a udržoval styk s obecními fojty. Tajemníkem byl mistr z Vendryně. Bystřice se tehdy stala centrem sanytrářů na Jablunovsku, s plnou mocí k náboru pomocníků. Výběr pomocníků se prováděl vždy koncem měsíce ledna na Jablunkovském jarmarku, kdy si mistr a majitel jednoho varu přímo najímal silné mladé muže, s nimiž pak po Josefu odjel do Uher (do Čadce na voze, dále pěšky). Počítáme-li, že odcházelo na 400 osob ke 150 kotlům, potom na jeden kotel připadli 2-3 muži. Mistři byli povinni vyrobený sanytr odvádět do c.k. skladu. Co vedlo občany Bystřice a okolních obcí k tomu, že odcházeli na Slovensko? Od poloviny 18. století to byla především změna vztahu těšínské vrchnosti ke svému majetku pod horami a na horách, k horským pastvinám, lesům a zejména k hodnotě lesního hospodářství. Těšínská komora v intencích hospodářské politiky Rakouska spatřovala v něm prvořadý příjem pro svou pokladnu. Valaši byli proto postupně vytlačováni z lesů. Jejich volná pastva byla omezována a nakonec následovaly přísné zákazy sběru dříví, lesních plodů atd. Obyvatelstvo ztrácelo tímto obratem v lesní hospodářské

politice základnu pro svou obživu, hledalo jiné zdroje. Sanytrářství se tak stalo vyhledávaným sezonním zaměstnáním. Sanytráři, pátrali po vhodné půdě, kterou pak vyvařovali a ze vzniklého louhu odpařovali ledek. Měli právo opatřovat si surovinu, například hlínu ze starých ovčiren, výkvěty na zdech chlévů, hlínu z podlah pivovarů, barvíren, popel z mydláren. Jelikož tyto zdroje nestačily poptávce, byly zřizovány plantáže – řada hromad na nepropustném podkladu, v nichž byly vrstvy různých organických odpadků smíšené s omítkou, jílem, vápnem a popelem, vzájemně oddělené vrstvami hlíny. Hromada byla zalévána močí a hnojůvkou, zrála 3 roky a pak se vyluhovala. Louhování se provádělo v dřevěných kádích a dalšími úpravami do krystalizačních kádí, aby vykristalizoval ledek. Ledecký byl zvláště výnosným produktem v 18. století (např. v r. 1780 se jeho cena pohybovala kolem 24 zl. za jeden cent = 56 kg), kdy bylo v celém Rakousku vyrobeno 1300 centů ledu. V první polovině 19. století výroba postupně klesala, např. v r. 1845 na 21 a v příštím roce na 16 centů. Úpadek sanytrářství a jeho konečnou likvidaci způsobil dovoz a konkurence chilského ledu a v r. 1853 byl státní sanytrový monopol zrušen. Sanytráři mohli v době vrcholné konjunktury svého řemesla, kdy u kotlů strávili většinu roku, nashromáždit těžkou a vysilující dřinou spojenou s kočovnickým životem a odříkáním menší úspory. Přesto je neutěšené sociální poměry vyháněly každým rokem znovu za výdělkem. Všichni muži se ale před Vánoci nevraceli. Jedním z nich byl jediný syn Adama a Evy Hečkových. Stejně jako jeho otec i Adam Hečko se vyučil sanytrářem a z obce odešel za prací do Dolného Srnie na Slovensko.

Foto: www.dolnesrnie.sk

Obec Dolné Srnie na dobové fotografii minulého století

Zde se také 27. listopadu 1804 oženil, jeho manželkou se stala Anna Kulich a svatbu měli 8. října 1804 v Dolnom Srnie. Vyženil dům, pole a začal hospodařit. V roce 1806 se jim narodila dcera Katarína Jeho první manželka však záhy zemřela a Adam Hečko se oženil podruhé 27. 11. 1811. Vzal si Alžbětu Janovicovou. Měli celkem devět dětí, některé bohužel zemřely. Nejznámějším se stal syn Pavel Hečko, který se narodil v roce 1825 a který se později stal uznávanou osobností slovenského národa. Právě z jeho vzpomínek se dozvídáme, že jeho otec Adam měl v obci velkou autoritu, lidé si ho vážili pro jeho moudrost a znalost jazyků, uměl totiž dobře německy. V Dolnom Srnie již nepokračoval v práci sanytráře, ale stal se učitelem a zároveň pracoval na obecním úřadě. Zde se o něm dozvěděl baron Alojz

Medňanský, který Adama Hečka povolal do služby, nejprve jako písaře, aby získal potřebné vědomosti, později jako správce části jeho hospodářství. Když baron Medňanský zemřel, vrátil se do Srní. Nastoupil na statek k Ľudovítu Szontaghovi do nedaleké obce Kochanovcie jako správce hospodářství a poté u Jána Silvayho, který statek od Ľudovíta Szontahgha odkoupil. Jeho posledním zaměstnáním bylo místo správce hospodářství u Štefana Borčického, ale protože se jeho zdravotní stav zhoršil, pracoval zde jen půl roku. Zemřel 18. srpna 1846 v obci Kochanovcie. Nejen Adam Hečko, ale také jeho syn Pavel Hečko vešel ve známost široké slovenské veřejnosti. Stal se totiž významným a dodnes uznávaným slovenským filosofem, evangelickým farářem a národním buditelem. Pavel Hečko se narodil 8. 6. 1825 v Dolnom Srní. Své dětství prožil v Dolnom Srní, kde začal chodit do školy, potom na Myjavě, odkud odešel na studia do Pápy, Bánské Štiavnici a Těšína. Po studiích filozofie a teologie na evangelickém lyceu v Bratislavě, které ukončil v roce 1846, působil krátce jako vychovatel v Záturčí. Po vysvěcení za kněze působil v Kostolnom, Békéscsabe, v Banskej Štiavnici a v Banskej Hodruši. V roce 1848 se zúčastnil Národního povstání, za což byl uvězněn.

repro: www.dolnesrnie.sk

Pavel Hečko

(8. 6. 1825 - 24. 6. 1895)

Po vysvěcení za kněze působil jako kaplan v Kostolnom, Čábe, Bánské Štiavnici a nakonec se stal v roce 1858 evangelickým farářem v Hodruši.

Pavel Hečko je autorem řady článků a samostatných děl např. „Človek a jeho vychovanie“, z roku 1861, ve stejném roce napsal článek „Život a účinkovanie Ľudovíta Štúra“, „Krátký zemepis“ v roce 1856 ad. Na první místo ve výchově kladl na výchovu k lidskosti a mravnosti.

hDr. Petr Majer
Kronikář obce Bystřice

Použitá literatura:

Skovajsa Ján, Dolné Srnie 1388-1988, vydavateľ MNV a MOS Dolné Srnie, 1988

Gaura, Karel, Bystřice nad Olšou – Bystrzyca nad Olzą, Vydala Anna Konderlová, Bystřice 2007

Matrika Katolíckej Farnosti ve Vendryni a Evangelickej farnosti v Bystřici
Margetin, Štefan: Slavní rodáci z Dolného Srnia, Trenčín 1968